

„Soča“ izhaja vsak petek in velja po pošti prejemana ali v Gorici na dom pošiljana:

Vse leto f. 1 10

Pol leta f. 20

Četrt leta f. 10

Pri oznanilih in tako tudi „periodicah“ se plačuje za navadno tistoposno vrsto:

8 kr. če se tiska 1 krat

7 „ „ „ 2 „

6 „ „ „ 3 „

Za večje črke po prostoru.

SOČA

Posamezne številke se dobivajo po 8 kr. v tobakarnici v gosposki ulici, blizu „treh krom“, na starem trgu in v namski ulici.

Dopisi naj se blagovoljno pošiljajo uredništvu „Soče“ v Gorici v Hilarijanski tiskarni, naročnina pa opravištvu „Soče“ Via della Croce št. 4. II.

Rokopisi se ne vračajo; dopisi naj se blagovoljno frankujejo. — Delalcem in drugim neprimernim se naročnina zniža, ako se oglase pri opravištvu.

Naše stališče nasproti „Edinosti“.

Poslednje tedne, od dne slavnosti tržaškega delalskega podpornega društva, nastal je med goriskim in tržaškim slov. listom prepir, ki, dasi se samo navidezno suče okoli malenkostij, nam vendar že preseda. Odkar je podpisano sprejelo tudi na zunanji odgovornost goriskemu listu, primorani smo bili večkrat politiko „Edinosti“ pretresovati edino iz prepričanja in vsled premišljevanja o naslednjih njenega postopanja. Grajali smo vselej samo to, o čemur smo menili, da bi utegnili Slovencem primorskim škodovati, in očitali smo listu včasih tudi tedaj, ko je manjše koristi zamenjaval in tako rekoč kupoval za škodo splošnih ali v zgubo in škodo vseh primorskih Slovencev. Ker se naše stališče v tem oziru v teku teh 2 let ni spreminilo, in ker smo o raznih prilikah tržaški list kritikovali, ni neprimerno v pogledu na sedanji prepir naše stališče v združenih glavnih točkah č. bralcem v direktivo in na korist obči stvari nekoliko z nova pojasniti.

Nam ni nikdar ugajalo, da je „Edinost“ ob raznih prilikah važne stavke v lahkomišelnost oblikovala, zlasti kadar je bilo treba največje jasnosti in odločnosti. Večkrat o poročilih shodov in veselic, prirejenih od Slovencev v Trstu, je „Edinost“ sklepala blizu tako le: Še par takih shodov in veselic, pa se Irredenta razprši in pogubi. Kaj si morajo misliti narodnjaki, ki razmere dobro poznajo, na take izjave! Letos pa po bombi 2. avgusta je dokazovala ista „Ed.“, kakó so gajila tla zlasti v Trstu, in je hotela 4 tednih samo z načrti vlado in avstrijske narode preplaviti. Prve dni je odločno izrekala, da se morajo stvari, Slovanom in Avstriji, na bolje predrugačiti, ter je pristavila v 41. št. t. l.: „Gotovi smo, da pride državnim poslancom sedanja vlada naproti na polovico pota, in da se da vendar enkrat napraviti kaj radikalnega“. Skoro enakega pomena stavek se nahaja v št. 42. Kmalu pa se je streznila, in v 54. št. proti svoji navadi milo toži: „Mi primorski Slovani se nemamo strašiti še nekoliko let zanikanja in pokore“. Od kod nakrat tak prevrat v prepričanju? Mi ne grajemo toliko tega preobrta v mišljenju, nego poprečni optimizem, s katerim je tolikrat metala sem ter tje. Mi sami smo bili vedno in v obče bolj pesimistični tako o narodni zavesti, kakor o avstrijsko-slovanski politiki, zaradi česar se je v neki št. celo „Ed.“ norčevala z nami, in vsled tega nikakor ne pristojna, da bi se hotel ta list z našimi nazori o primorski in obči politiki vnovič šaliti. V resnici, naš narod potrebuje zaresno premišljene in

odločne politike, ne pa one, katera se snuje pri polnih vinskih kozarcih.

Da jo je „Edinost“ zabredla včasih tudi v ožih mejah kakor na pr. lansko leto s kandidaturjo dr. Bizjaka, je odbornikom pol. društva „Edinost“ le predobro, ne ravno v prijetnem spominu. Da je pa razmere v trž. okolici in v Trstu v svojem upanju še letos preoptimistično poštevala, ko si je ob volitvah začetkom za okolico vse poslance, v Trstu pa „vsaj 4“ obetala, še v bomo drugi zvezi omenjali.

V največem nasprotju se ve je stalo postopanje trž. „Edinosti“ in „Soče“ glede na politiko sedanjega tržaškega namestnika. Ko bi potrebovali dokazov, da je „Ed.“ zares prepričano se kazala tržaški vladi, bi našli pojasnilo zato celo v tem, da je bar. Depretis delalsko podporno društvo slovensko v Trstu direktno in indirektno vsaj na zunanji podpiral. Temu društvu predseduje g. V. Dolencec, ki je ob enem vpliven odbornik pol. društva „Ed.“ in marljiv ali eden glavnih sodelavcev lista „Edinosti“. Taka moč, kateri ugajala na eno stran, ne more z lahka nasprotovati isti vladi z druge strani; vsaj značajno bi to ne bilo. V pol. društvu „Ed.“ sedé kot odborniki vplivni možaki, župani najimenitnejših slov. trgov na Gorškem; ti gospodje so zaradi raznih podjetij in opravil navezani na trž. vlado. Vsled tega pol. društvo „Ed.“ ne more odločno grajati takih mož, ako ukrenejo kaj obči naši politiki škodljivega ali neugodnega. Znano je našim bralcem, kako se je od iste strani nemško poučevanje vpeljavalo v ljudske šole, kako se je od iste strani podeljevalo častno občanstvo trž. namestniku, in „Ed.“ je o vsem tem najprej brez vsake graje poročala, in je one župane še le potem rahlo potipala, ko so jo drugi slovenski listi v to moralno prisilili. Še le čez mesec potem si je upala, Istranom indirektno odsvetovati enaka imenovanja; tu je imela nekaj poguma, ker v Istri ne šteje enakih odbornikov svojemu pol. društvu. „Ed.“ sama pripoznava v št. 17, l. 1881 da sediti v odboru pol. društva „Ed.“ dve stranki, in se gledé na to tolaži edino to tem, da imajo neodvisni odborniki „večino“. Torej „Edinost“ ima v svoji „edinosti“ že v korenini needinost: ni čudo, da se ogiblje vsake odločne graje lastnih odbornikov, politikov. Zato unemo lahko njeno izjavo, ko pravi v isti št. „hudi napadi pa bi te ljudi kar v največjo opozicijo potisnoli.“

Po vsem tem je jasno, da „Ed.“ ne more trž. vladi odločne, ali vsaj za največje naše potrebe gledé na pol. vzgojo narodovo, nasprotovati. Morda da pol. društvo „Ed.“ se ni vselej toliko uklanjalo trž. vladi; mora pa zdaj vendar slabo biti, ko se je celo

nek odbornik tega društva nasproti 2 nam znanim osebam izrazil, da glasilo „Ed.“ celó njemu več ne ugaja. S kakim prepričanjem pa pol. društvo in njegovo glasilo „Ed.“ deluje, naj kažejo naslednji stavki, ki se nahajajo v pismu tudi enega, v Trstu bivačega odbornika Edinosti, in se glase: „Proti vladi v Trstu pa nam ni javno delati, ker škodovali bi si neizmerno, in bi nas policija, ko nekda, hudo nadzorovala ter naše društvo stiskala: takó pa imamo še vendar precejšnjo prostost in tudi vpliv.“ V teh besedah je pač jasno razložen namen, zakaj „Ed.“ postopa za ožje svoje interese v zmislu, katerega smo mi v interesu vseh primorskih Slovanov vselej odločno grajali. Že tu lahko zaključimo: Gospoda pol. društva „Edinost“: ponovite še enkrat stavek, ki se nahaja v „Ed.“ št. 38, l. 1881 v sestavku „Pro domo“, in se glasi: „preprij med „Sočo“ in „Edinostjo“ ne izvira iz političnih, ampak iz sebičnih razmer“, in zavrnujte Vas na zgornjo odkrito in resnično izpoved. Ali se potem spodobi „Edinosti“ med svet trobiti stavke, kakoršni se berejo v št. 42, l. 1881, rekoč: „Da pa ima „Soča“ drugačne nazore nego ves izobraženi svet, zato mi vendar ne moremo biti odgovorni.“ Mi menimo, da po razjasnitvi okoliščin, kakoršne gospodujejo med razmerami trž. „Ed.“ in trž. vlade, se s „Sočo“ poprimo še kdo drugi enakih nazorov.

Ko bi pol. društvo „Ed.“ in njegovo glasilo delovalo samo za Trst in okolico, bi povdarjena zavisnost od trž. vlade Slovencev v onih mejah ne škodovala toliko; pa tudi v tej omejenosti bi moral vladi v Trstu ne namestnik, čegar moč se razteza po vsem Primorskem, ampak po naj več kak c. kr. okrajni glavar. Takó pa je „Ed.“ nesložna že sama v skupini svojih odbornikov, in med temi vidimo imena županov, katerim so bolj ali manj takó rekoč podaniki in verni sluge župani manjših občin dotičnih okrajev. Župani naših velikih trgov vplivajo, kakor paše na načelnike in starešinstva poblížnjih malih sosesk. Ker „Ed.“ ne more vplivati na velike župane, delajo sami svojo politiko, podrejšo svojim namenom po cele okolice, in takó vidimo, da Goriško in Kras čez in čez trpi vsled te nesrečne sestave. „Ed.“ se je pogostoma izgovarjala, češ, da z našimi ljudmi je treba z lepa opravljati, in pravi n. pr. v 14. št. 1881: „Kolikor bolj bomo narod na Primorskem begali, toliko bolj ga iz neverimo... Kdo pa bega narod bolj kakor one takó rekoč načelno nasprotne stranke pol. društva „Ed.“ ki za najimenitnejši del ne morejo hoditi enake poti? Potem pa je tak izgovor tudi krivičen; „Ed.“ se boji grajati samo velike župane, svojih odborni-

LISTEK.

Kako korist imamo od gozda?

Umnega kmetijskega gospodarstva si brez gozda vsaj v naših krajih skoro ne moremo misliti. Gozd nam daje potrebna drva za ogrev in za kuho, iz njega dobivamo ves les za stavbe in za izdelovanje raznovrstnega orodja, pohištva in družega kupčijskega blaga, počenši od drobnih klinčičev, s katerimi zdaj črevljarji pribijajo podplate na črevlje pa do velikanske ladje, za katero je treba na stotine najlepših hrastovih in jelovih debel. Cela vrsta rokodelcev pečá se samo s pripravljanjem in izdelovanjem razne lesnine, če tudi molčimo o manjših postranskih dohodkih, ki jih gozd daje gospodarju v čreslu in želodu, v ježicah in bukvicah, v smoli, v gobah in malinah. Koliko vrednost ima gozd za hišo in obrtnost, čutijo ljudje sosebno po krajih, kjer so vse gozde zatrli. V Grenlandiji morali so zapustiti več naselbin samo zatregadelj, ker jim je zmanjkalo drv. Na angleških hebridskih otokih mora se človek 70 angleških milj daleč voziti po morji, ako hoče dobiti lesa za kako toporišče ali za kako ručico. V Italiji po nekaterih krajih drv ne prodavajo na mero, temveč na vago, kakor pri nas mesó.

Gozd pa ne daje dobička samo, kadar je posekan. Ne! prepotrben in preimeniten je tudi, dokler stoji. Te potrebe in imenitosti sicer ne čuti toliko posamični človek, ali čutijo jo celi okraji, da, cele dežele. Zlasti tiste, ki so jih nekda imele, pa so jih z lahkomišelnim gospodarstvom uničile, zdaj po njih bitko zdihujejo.

S čim pa koristijo gozdi celim okrajem in deželam?

Gozdi ustavljajo in razbijajo vetrove. Vsakdo vé, da v gozdu veter nema take moči kakor na planem. Po krajih, kjer so po gorah izsekali gozde, čuti se kmalu, da po dolinah vetrovi dobivajo večjo moč. Doline postajajo hladne in menj rodovitne, posebno sadno drevje mnogo trpi in vzpomladi rado pozebe. Dež pada bolj neredno, pogostoma nastopajo suše, dež prihaja rad z nalivom, nevihte z viharji se množé in toča tod rada ropoče. Predaleč bi zašli, ko bi hteli razlagati vse vzroke tem premembam, samo toliko lahko rečemo, da se v tem vjemajo poročila iz vseh krajev, kjer so gozde porazili.

Gozd hladi po leti zrak in ublažuje vročino. Iz vsacega drevesa, iz slehernega peresa hlapi vodna para, pa vzdiguje se tudi iz več ali menj vlažnih gozdnih tal. Da se pa more vodna kapljica izpremeniti v paro, potrebuje toplote, in to mora dati zrak. Zato je zrak v gozdu hladnejši nego na planem; ne gledé na to,

da se pod košato streho zelenih vej zrak nikoli ne more od solca toliko ugreti, kakor zunaj gozda na planem. Po naravnem zakonu si pa želí hladnejši gozdni zrak izenačiti toploto z vnanjim gorkejšim in zato veje zjutraj hladni vetrič iz gozda. — Po dnevi se zemlja na solcu ogreje, po noči se pa zopet ohladi. Gozdna tla se zaradi zelene strehe nad seboj ne morejo toliko ugreti, po noči se pa tudi ne toliko ohladiti. Gozdni zrak je tedaj zvečer toplejši od zunanjega in zato pihlja na večer hladni vetrič proti gozdu. Takó ublažuje gozd po leti veliko vročino in brani, da se toplota prehitro ne menja, kar je posebno imenitno vzpomladi in jeseni, ko mnogim sadežem preti mráz in slana.

Gozd nam na dalje čisti zrak. Po velicah mestih, kjer se hiša drži hiše in je vmes le malo drevja in zelenja, onečiščen je zrak po človeškem in živalskem dihanju in po vsakovrstnem smradnem izparivanju. In ta okuženi zrak diha drevje v se, ga izpremina ter nam ga čistega zopet vrača. Zatregadelj nas zrak na planem, zlasti v solčnem gozdu, tako ugodno oživlja. Zato silijo meščani po leti na kmete, zato pošiljajo zdravniki bolnike v toplice in kopelji, ne toliko za stran vode, kolikor zaradi čistega zraka, ki ga onde uživajo.

kov; ti pa so bolj ali manj izobraženi, in oni bi najprej morali sprevideti, da narod tirajo v poglobi svojimi osebnimi interesi. Mali župani pa sami ob sebi nikdar toliko ne zakrivijo; oni se dajo samo zapeljati vsled nikdar odstranjene kratkovidnosti; veliki župani pa se zavestno udajajo za svoj materialni dobiček. Nezvestni in malo izobraženi župani pa niso nikdar toliko občutljivi če jih v soglasji z njih stopinjo podučimo in takó odtegnemo z napačnih ter narodu nevarnih poti. Tudi naj tu samo na kratko povdarjamo, da naš narod je zadobil vsled sto in stoletnega službovanja in robstva za sedanje mednarodno in nacijsko borbo premehek značaj, in vsled tega nikakor ne gre, da bi ga mi v njegovih temah samo „božali“, vzgojevati ga moramo za odločne postopanje, v trdne značaje! To je sedaj za nas največja potreba. Samo zaradi mehkohe in poblehnosti slov. naroda nas smatrajo Lahi za neškodljive, in so nas doslej po raznih pokrajinah strahovali tudi Nemci. Lah! še zdaj govorijo: Vam, Slovence, ni pomagati, in ko tuji k nam dohajajo, pa nas opazujejo, enako nad našo osodo, zlasti če so Slovani, milo zdihujejo. Odkritosrčna politika tedaj na dan in s praznimi ali sebičnimi izgovori na stran! In ko bi od začetka tudi par mož, samo za svoje interese delujočih, izgubili, vsled tega narod ne pogine, toliko več pa pridobi v odločnih in oplemenjenih, za narod zares gorečih močeh.

Povsem tem smo mi tudi s tega stališča koke-tovanja in neopravičeno obnašanje trž. „Edinosti“ obsojevali, dasi nam je našo nezrelost tudi ob takih prilikah očitala.

Sicer se pa pol. društvo „Ed.“ samo slepi, če misli, da s poklanjanjem kaj zdatnega ali obsežnega doseže. Letošnje tržaške velitve so ji dale eklatanten dokaz per absurdum. Društvo „Ed.“ je imelo najlepšo priliko, trž. vladi možko povedati pred volitvami, da pomoč je pomoči vredna, in da Slovenci bodo samo tedaj pomagali, ako jih tudi vlada za okolico, še bolj, pa za mesto zagotovi svoje sopomeči. Ali voditelji trž. Slovencev so bili tako zaslepljeni in apriori udani, da so šli kakor zavezani slepo v boj za takó imenovane konservativce v mestu, in ko so jih ti obrabili, pustili so jih v okolici na cedilu, in še pred volitvami v okolici so delali oni s Slovenci nesposljlivo, ko jih še pozvali niso na posvetovalne shode v mestu. V okolici so jim po vrhu tega vsilili še kandidata iz svoje srede, potem ko je v mestu propadel. Konservativci so Slovence zaničevali zaradi take kratkovidnosti, Lah! so se jim pa hudobno posmehovali, ko so videli od ene strani napeto obnašanje, od druge pa onemoglost na cedilu puščenih slov. voditeljev. Po volitvah so začeli naši gospodje nek-liko pritoževati se čez vlado, a prej so bili popolnem pozabili, da so imeli oni vajeti v rokah nad vso situacijo. Vedeli so, koliko je vladi do tega, da dobi letos vsaj navidezno večino; ali svojega položaja niso porabili, položaja, kakoršen se jim v prid vsej Primor-ski nikdar več ne prikaže. To je bila previdnost kaj ne? Ali mi si ta pomeniti zgodovinski slučaj razla-gamo bolj iz apriorne zavisnosti in naklonjenosti nasproti trž. vladi, nego pa iz poprečne kratkovidnosti. Kdor se ude poprj, ne more se sukati ob pravi uri, kakor bi želel in hotel.

Kakor smo rekli, je velika nesreča za polit. društvo „Ed.“, da se za moč enega njegovih glavnih sodelovateljev na dva kraja, v politiko društva in v razvoj delal. podp. društva. V prid delalskemu društvu so gospodje mnogo žitovali, in morda ravno v pogledu nato so se ob trž. volitvah udali. Znano je, da je imelo biti blagoslovljenje zastave delal. društva že lani 5. junija; potem je bilo preloženo na 14. ali 15. dan avgusta, in naposled iz „viših vzrokov“ do letos. Pa tudi letos so ropotali in bobnali do 10. sept. in so morali isti dan preložiti na 24. sept. Kakor se je govorilo, lani več mesecev niso vedeli, da jim bar. Depretis izročene mu prošnje za „više kumstvo“ še oddal ni bil. Tu bi mi previdnosti trž. namestnika pripisovali zvezo z letošnjimi volitvami; on je letos Slovence potreboval, in v sopomoč jim je hotel proslaviti blagoslovljenje zastave. Ta dar se je zdel predsedništvu delal. društva gotovo velik dovolj, da so delali on in tovariši ob volitvah kar slepo na priporočila trž. vlade za konservativce. Takó so si vzajemno pomoč drug drugemu povračali, in mi se po-tem nikakor ne čudimo, da so jo ob volitvah, kakor označeno, zagazili. Tuki razlogi se vsaj nam verujetni zdé, so tudi nekoliko sebično-modri, samo da prezi-rajo občo-slovansko korist na Primorskem.

Kakó da so od trž. vlade voditelji slovenski za-visni, razvidi se tudi iz tega, da so se kar sramovali, ko jim je tudi letos vlada prepovedala 10. dan sept. za blagoslovljenje, in na dotični popis in hrv. „Pozo-ru“, kakó je trž. vlada s predsedništvom delal. društva postopala, so kar molčali. Gledé na vse te mogo-če in deloma žalostno-resnične dogodke smo mi v „Sočinem“ poročilu o blagoslovljenji zastave 24. sept. svojo splošno sodbo izrekli in trdili, da najbrže ni bila slavnost vredna toliko žrtv, katerih pa narod slovenski ni mogel zazreti takó lahko, kakor mi v obližji. Mi smo pogojno izrekli, da bi bilo v očigled na take žrtve boljše slovesnost odložiti, kakor se pa toliko pokoriti.

Prav politik, kakor trgovec, meri žrtve z žrtvo,

in potem še le deluje, in v tem slučaju so se nam zdele žrtve ponižanja in uslužnosti. zlasti ob volitvah. večje, nego doseženi vspehi! In kaj smo zaslužili za našo utemeljeno, dasi samo dotičnim voditeljem do-volj jasno objavo? Napadati so nas začeli že takoj v poročilu svojega glasila, češ, da pridigujemo o rez-pogojno pasivnost! Zasukali so jo, kakor bi bil naš list neprijazen delalsk. društvu tržaškemu, v tem ko smo samo voditelje zaradi njih kratkovidnosti grajali! Saj je vsak opazil, kakó smo društva v obče zagovarjali v našem listu, kakó smo v posebnem članku vabili goriške Slovence k slavnosti v Trst, da-si smo na tistem obžalovali in obsojevali, kar se je za kulturni zaradi te slavnosti godilo in za vselej — darovalo! To se ve je gospodo zaradi naše odkritosr-nosti razgelo, in začeli so podpisano po svoji stari navadi napadati z metodo, katera se sama obsoja.

Pa osoda se nad njimi masčuje dovolj; za najh-ne, omejene dobičke so skupne vseh primorskih Slo-vanov prezirali, in ventar še malenkostij niso dosegli po svojih željah. Egoistično so postopali, ali ta krat-kovidna sebičnost nam je največ škodovala. Politika slov. voditeljev na Tržaškem je trž. vladi tudi ra-zunaj in na zgoraj pomagala; na Dunaji so gotovo me-nili, da so Slovenci na Primorskem zadovoljni s trž. vlado, v tem ko so samo politiki pri trž. „Ed.“ z isto vlado bolj ali manj v prijaznosti živeli in jo podpi-rali. Zato smo se mi pa taki politiki upirali, zato smo jo, dasi v pohlevni obliki, obsojevali. Kaj bi tu-di ne? Saj nam nič ne pomaga, če želimo na Goriškem narod za odločno politično življenje vzgojevati, če nam pa z druge strani par mož, pristahev politike trž. Slovencev, vse namere pokazi in vse zidanje ta-kó rekoč stopinjo za stopinjo raz-uš! Tu, tu, gospo-da, je vzrok našega s prepričanjem postopajočega kri-tikovanja; tu je zaslediti konkurencu, a ne take, ka-koršno nam ti voditelji očitajo; po tej poti naj gos-poda z nami tekmuje, in videla bo, da bomo hodili mirno svojo pot brez vsake medsebojne disonance. Ali v ta namen je nujna potreba, da se politično društvo „Edinost“ otrese onih mož, ki delajo za se posebno stranko, in ki vlečejo na levo, če jo odloč-ni možaki ukrepano na desno; potreba je, da se na-meni pol. društva „Edinost“ strogo ločijo od namenov delalskega podpernega društva, ki se mora po svoje vzgojevati. Drugače nič ne pomagajo opravičbe in izgovori, kakor da bi za manjše dobičke ne žrtvovali močnejih. Predsednik del. pod. društva je sam javno povdarjal, da tržaški Slovenci imajo z goriškimi ena-ko osodo trpljenja; dobro, zato je treba pa tudi po enakih potih reševati se iz pritiskujočega jarma! V resnici, goriški in tržaški Slovenci živé v tesni zvezi, in ravno zato smo morali in moramo mi postopanje trž. voditeljev obsojevati ob raznih prilikah, ker, kar oni zabredejo, škoduje tudi Slovincem goriške dežele. Ako smo prav sodili ali krivo, ali so naši nazori pra-vi ali krivi, naj pa bodočnost pokaže; najrajši bi vi-deli in doživeli, da smo se motili mi! S tem izrekom sklepamo s pristavkom, da vse postopanje v „Soč.“ v pretresovanje politike trž. Slovencev je izviralo pr-slednjih dveh let edino iz prepričanja in na lastno odgovornost podpisane, in vse, kar si ima ono do-slej v tem pogledu očitati, je to, da je veliko preveč in prepogostoma prizanašalo, upa pa, da je tudi takó doseglo nekaj v narodovo korist. Saj se vendar tu pa tam vzbuja boljši čut, čut sramožljivosti, ki po-navlja napake zabranjuje; to pa je začetek na bolj-šo pot!

Uredništvo „Soče“.

Dopisi.

Iz Gorice, 2. nov. Dne 27. oktobra t. l. je nepričakovana smrt čitalničnega denarničarja in u-radnika goriške hranilnice Stefana Klemenčiča dru-štveniki in slovenske narodnjake osupnila. Nemila smrtna kosa pobrala je izmed boriteljev za slovensko enakopravnost in slovensko društveno življenje v na-šem goriškem mestu in v goriški okolici vaelega, zna-čajnega, neupogljivega možaka. Stefan Klemenčič, ro-jen dne 9. aprila 1848 v bližnjem Solkanu, izgubil je uže v otročji dobi svojega reditelja, očeta Antona. Padel je na častnem bojnem polju leta 1848. Vdovi materi Mariji je tedaj bila izročena duševna vzgoja mladega Stefana, kateri je uže v otročjih letih pokazal nagnenje do učenja in vede. Dvršivši vaško šolo, vstopi ranjki Klemenčič v nekdanjo goriško normalko, zapusti pa po dokončani drugi realni učenje, vsled neugodnih finančnih mater. razmer, ter sprejme mesto durnista pri c. kr. goriški okrajni sodnji in tajnikovo mesto solkanske županije pod županstvom prerano umrlega Matija Doljaka. V tem času je dru-štveno narodno življenje v solkanski občini pričelo cvesti, narodna zavest ukoreninila se je tudi med prostim ljudstvom, in goriški boritelji za našo narodnost so se ponosno ozirali na narodni Solkan. Vrl osnova-telj, sodelovalec in podpiratelj vseh narodnih veselje bil je tudi naš pok. Stefan. — Napade sovražnikov našega maternega jezika v županiji solkanski je spretno in uspešno odbijal tudi po tem, ko je narodni bori-telj Doljak umrl in njegovo mesto župana zasedel

značajen, a ne čitanja, ne pisanja več solkanski po-sestnik. Tej borbi se moramo tudi zahvaliti, da se-daj, ko nže prvih boriteljev kosti pod zemljo počivajo, je v Solkanu izključivo slovenski kot uradni jezik. — Počenega dne 23. oktobra 1872 z mlado in na-rodno Solkanko so začele obiskovati zaporedoma ne-sreče; v kratkem času zgubi dva nedolžna otročiča, a 29. oktobra 1878 preljubljeno soprogo, katerih u-mrle kosti počivajo na solkanskem pokopališču, in katerih počivališče lepša spominek, ki z besedami: „Minolost sladkih zvez oznan!“ potomcem priča o ne-ravnežljivi zakonski in očetovi ljubezni. Po soprogini smrti prva skrb je bila ranjcega vzgoja na narodni podlagi ostalega mu sinka Milana in ostale mu hčerke Ljudmle, kateri cilj bi bil gotovo dosegel, ako bi ne bila dne 25. oktobra t. l. hčerke Ljudmle, dva dni kasneje pa samega smrtna kosa zadela. — Ko je naš ranjki Klemenčič postal uradnik goriške hranilnice, preseli se v mesto Gorico, prepusti tajnikovo službo solkanske občine drugemu možaku in prične živeti po-polnoma za svoj stan. Prvi slovenski uradnik pri na-vedenem zavodu znal si je v kratkem zadobiti zaupanje svojih predstojnikov in zaupanje naših sloven skih žmetov. V tej lastnosti se je zmerom potegoval za jezikovno enakopravnost pri zavodu, kateri je bil po-prej popolnoma v rokah nasprotnikov našega mater-nega jezika. Vselej njegovih redkih lastnostij, zna-čajnosti in poštenosti so se Slovenci zaupljivo obra-čeli do narodnjaka, ktere je s prirojeno mu uljud-nostjo ne samo pri hranilničnih opravkih, ampak tudi pri družih občinskih razmerah uspešno podpiral. On je vredil pod poprejšnjim županom zanemarjene ob-činske finance števerjanske, vpeljal tudi pri tej župa-niji slovenski kot uradni jezik. Pa tudi olikani in zavedni goriški Slovenci so mu izkazovali zaupanje. Goriški čitalničarji izvolé ga pred 2 letoma za dru-štvenega denarničarja in mu to častno službo v pre-tekle letu zaupajo, izvolé ga za odbornika žalibože sedaj zaspalega političnega društva „Sloce“.

Plodovitnega delovanja za razvoj goriške narod-ne čitalnice poprijel se je ranjki z vso gorečnostjo, priboril je našemu društvu, v družbi z drugimi na-rodnjaki, sedanjo krasno društveno stanovanje, v tem ko mu je bilo delovanje na političnem polju, kot od-borniku društva „Sloce“ vsled prenehanja odborovih sej, zabranjeno. Izvrsten narodnjak, zgled je bil vsem zaneem in prijateljem očetovske ljubezni. V tekočem letu še svojo vstrajnostjo „rešil je gotovo smrti last-nega sinka Milana, a smrt ljubljene hčerke, bila je smrtni udarec očetov. Njegova značajnost in očetov-ska ljubezen bodo vedno ostala v spominu zapuščene sirote sinka Milana in vsem narodnjakom goriškega mesta, pa tudi goriške okolice. Naj v miru počival B.

Iz Ljubljane, 29. okt. (Izv. dopis.) Velevažna je bila seja ljubljanskega mestnega zbora v dan 27. oktobra. Kajti izvoljen je bil v tej seji znani jugo-slovanski Marcen vladika Jurij Strossmayer častni meščanom slovenske metropole naše bele Ljubljane. Stavi je nujni predlog dr. Zarnik in ga utemeljeval s tem, da je s prvim oktobrom dovršil vladka Strossmayer monumentalno zgradbo v Dijako-veu, na čigar izvršitvi so blagemu biskupu čestitali vse prve oblasti in najodličnejši možje. Dalje je sla-vil dr. Zarnik biskupa Strossmajerja kot prvega zaščitnika vsakega slovenskega pod-jetja od Triglava do črnega morja, od Adrije pa do severnega morja. Predlog je bil sprejet z vsemi glasovi narodnih mestnih odbor-nikov; glasoval je proti njemu le edini navzoči nem-škutarski odbornik dr. Schaffer.

Župan Grasselli je takoj naznanil velezaslužnemu vladiki brzojavno vest, da je imenovan častnam meščanom ljubljanskega mesta. Blagi vladika se je tudi brzojavno zahvalil za veliko odlikovanje, žele dragi ljubljani slavo, srečo in vsak procvet. Ob svo-jem času poneseta krasno izdelano diploma biskupu v Dijakover narodna odbora dr. Mosché pa Fran Hribar. — Dalje se je sklenilo, da ima biti od 1. januarja 1883 leta počeni slovenski jezik izključ-ivo aradni jezik ljubljanskega magistrata pri obče-vanju se strankami in uradi po vseh pokrajinah, kjer stanujejo Slovenci, ter po kraljevinah Hrvaški, Sla-voniji in Dalmaciji. Tako dobože tedaj Ljubljana tudi na zunaj slovensko lice. Vsaj je pa to tudi popolno-ma in edino pravo.

Kajti v Ljubljani je po zadnji ljuški štetvi 18.845 Slovencev, a samo 5638 Nemcev in nemšku-tarjev. — Tedaj kandidata v državni zbor uže ima-mo! Danes ga je postavil zbor volilcev v čitalnični dvorani. Zbralo se je okole 300 zavednih in odličnih narodnih volilcev danes ob 11. uri zjutraj v prostori-h narodne čitalnice. Predsednik eksekutivnega vo-lilnega komiteja dr. Zarnik otvori zborovanje in pred-laga dr. Bleiweisa prvosedinikom današnjemu shodu. Predsednik trgovinske zbornice g. Kušar prediaga, naj se velezaslužnemu dosedanjemu poslancu g. vi-tezu Schneidu izreče popolna zadovoljnost in zahvala zbranih volilcev za njegovo vstrajno in uspešno delo-vanje v državnem zboru in ob jednem obžalovanje na njegovi izgubi. Ta predlog se jednoglasno z živahnim odobravanjem sprejme.

Dr. Poklukar priporoča zbranim volilcem kot kandidata moža, katerega so uže večkrat počestili se svojim zaupanjem — Petra Grassellija. Burni „življiklici“ so pritrdili temu predlogu. Župan Grasselli se ginjenim srcem zahvaljuje za izkazano mu čast in obeta, da bode vedno zagovarjal in branil pravice svojih volilcev, kranjske dežele in sploh vseh Slovencev. Tem besedam je sledilo splošno odobravanje. Ni dvomiti, da bode v dan 9. novembra naša zmaga sijajna. Kajti naš župan je obče priljubljena oseba, ceni ga v jednaki meri i meščan i uradnik, i trgovec in obrtnik, s kratka ni je popularnejše osebe v celi Ljubljani, nego je župan Grasselli. — Našim nemškutarčkom se pa sila slabo godi. Se vedno so v zadregi za svojega kandidata. Danes trkajo pri tem veljavnem možu na vrata, jutre pri drugem; a nobenega ni prava volja, sijajno propasti pri volitvi.

Zadnje dni so ponujali kandidaturu tudi dežel-nemu glavarju grofu Thurnu, ki je pa nikakor ni hotel sprejeti iz fakcijskih rok. Ubogi nemškutarčki, vaši dnovi so v beli Ljubljani minoli! Ostaja vam le še žalosten spomin na lepe pretekle ure, na dneve polne slave in upanje, da kmalu izgine črni oblaček na sinjem nebu. Z Bogom!

Politični pregled.

Cesar je pooblastil vladu, da sme ondan podeljenih 500.000 gl. podpore po potrebah poplavljenecem takoj razdeliti. Vsled novih povodnij se je nesreča pomnožila in škoda povečala. Dunajski vladi je naročeno, da preskrbi poplavljenca z vsakovrstnimi pomočmi; vojaki tečejo v večem številu na pomoč, in skrbelo se bo, da se škoda poravnava, pa tudi enake nesreče v bodočnosti zabranijo. Škoda je mnogo večja, nego se je prej računilo.

Delegacijama se je predložil proračun vseh stroškov za l. 1883, katerih bo 117 milijonov, od katerih porabijo blizu 112 mil. za vojaštvo. Za Bosno in Hercegovino bo stroškov 7,039.000, dohodkov pa 7,217.000 gld.; torej ne bo treba nam nič doplačevati.

Zunanji min. Kalnoky je odgovoril, da Črnagora postopa korektno nasproti Avstriji, da pa ima tudi knez Nikita mnogotere situacii v lastni deželi. Povedal je tudi, da cesar ni povrnil obiska ital. kralju, ker se ministru ni doslej čas primeren zdel, in da se je obisk odložil, ker so razmere zlasti v kinu prezamotane. Avstr. vlada da je v prijateljstvu z ital. vlado.

Na Dunaji je bil zatožen hud antisemit Holubek, izobražen mož, da je ščuval na nekem shoda proti Judom; ali porotniki so ga enoglasno oprostili, in ljudstvo ga je z veseljem sprejelo pred sodnijo. Judovski listi so na vse to molčali, le eden se je pritoževal, češ, Dunaj doživi zopet kak denarni polom, če bodo ščuvali proti Judom, „brez katerih bi ne mogel Dunaj obstati.“

V Celji so postavili fakcijski nemškutarji in Nemci spomenik cesarju Jožefu II., pa samo iz strankarskih nagibov in kot demonstracijo celó proti našemu cesarju. In učence so na to slovesnost tirali! V Ljubnem (Leoben) na gornjem Štajerskem preiskujejo dijaške montanske akademije, ker so se ponašali z znanimi plavimi cveticami. Ščuvanje fakcijskistov je že daleč dozorelo.

V Spletu je vendar Italijanom spodletelo, in je postal župan dr. Rendić, podžupan pa dr. Bulat. Na poslednjega je iz jeze nek Italijančič s kamenje lučal, pa je izročen zdaj sodniji. Bajamontov list „Avvenire“ je vsled zmage Hrvatov prenehal. Dobro!

Srbski kralj ima zdaj težavno stanje; pogaja se tudi z nasprotniki sedanje, njemu priljubljene vlade; rad bi vstvaril koalicijsko ministerstvo. Atentatinja Marković trdi, da je samo iz privatnega maščevanja hotela kralja ustreliti. Razne stranke izkazujejo kralju svojo lojalnost.

V dež. zbor pruski je izvoljenih: 173 konservativcev, 61 nacionalcov, 35 progresistov, 81 onih iz središča, 23 secesionistov, 14 Poljakov, 2 Gvelfa, 2 Danca, 3 neodvisni.

Imenitni vodja Palmieri observatorija pod Vezuvom je umrl. On je znal o potresih progovati.

Na Francoskem je mnogo prekucijskega

duha med delavci; te dni so bili tu pa tam večji nemiri. Proklamacije njih so nevarne, da si na mnogo strani utopi...e.

Bey tuniški Mohamed-el-Sadok je umrl; njegov brat mu je naslednik pod francoskim vplivom.

V Meki se je kolera vnela.

Domače stvari.

Staro in novo pokopališče so Goričani Vseh svetnikov in Vernih duš dan obilo obiskovali; imeli smo pa tudi oba dneva krasno vreme. Vendar so se utegnili prepričati obiskovalci, kakó neugodno je novo pokopališče. Na gomilah je bilo videti obilo ven-cov in cvetic, položenih iz pietete do pokojnih dragih. Na starem mirodvoru zapazil si letos na gomili pok. dr. Lavriča lepe in velike vence in narodno-barvene trakove goriške čitalnice, pol. društva „Edinost“ in tolminske čitalnice.

Pri črni maši po ranjem Št. Klemenčiču je bilo večeraj obilo rodoljubov, kakor tudi popoldne na pokopališču, kjer je g. E. Klavžar na gomili imel pri-taeren govor. Pevci so peli zjutraj pri maši in pop. ob gomili, na katero je tudi gor. čitalnica vence po-ložila.

Cesta Želin-Iđrija se je slovesno odprla 23. p. m. Velike zasluge za njo ima sedanji dež. predsed-nik Winkler. Njemu se imajo, kakor na Tolminskem, takó na Cerkljanskem, za noveje ceste največ zahvaliti. S črto Želin-Iđrija smo dobili novo zvezo Kranj-ske tudi proti Gorici.

V Iđriji je bil dne odprija te važne ceste ban-keť, pri katerem so se vrstile razne napitnice. G. Kofol v Ravnih si je vzel čast, napiti namestniku bar. De-pretisu, in se mu je zahvalil za podporo, katero so dobili za to cesto. Kaj hočemo, g. Kofol si je hotel slavo pridobiti; mi mu je ne zavidamo.

Razglas. Pri srečkanji obligacij zemljiščno-od-veznega zaloga goriškega, dne 31. okt., ki so se za izplačilo naznanile, so izrečane naslednje: Z odrezki po gl. 50 st. velj. — št. 237. 239. 250. Z odrezki po gl. 100 st. velj. — št. 159. 160. 521. 917. 960. 986. 987. 988. 1006. 1013. 1014. Z odrezki po gl. 500 st. velj. — št. 216. 217. 222. 223. 237. 238. Z odrezki po gl. 1000 st. velj. — št. 7 101 za delni znesek gl. 550; — 427. 461. 463. 468. 469. 470. 528. 561. 562. 563. Z odrezki po gl. 5000 st. velj. — št. 79 za delni znesek gl. 1730; ostalih 3270 gld. založi se z obligacijami to je 3 po 1000 gl., 2 po 100 gl. in 1 po 50 gld., 20 gl. pa se izplača v gotovem po borsni ceni. črka A št. 350 po gold. 560 st. velj. črka A št. 85 po gold. 5270 st. velj. črka A št. 301 po gold. 640 st. velj.

Te obligacije bode izplačevala denarnica zemljiščno-odveznega zaloga od dne 30. aprila 1883 naprej v zneskih preračunjenih v avstrijski veljavi. Za obli-gaciji št. 253 po 50 gl. in št. 78 po 5000 gld., ki ste bile izsrečkani dne 31. oktobra 1881, se še niso oglasile dotične stranke, da bi se jim izplačale.

Slovenski oddelek kmetijske šole v Gorici bo imel preskušnje za II. tečaj t. l. v novi šoli dne 4. nov. in sicer od 9 — 12 ure zj. v šolski dvorani iz teoretičnih predmetov, od 3 — 5 ure pop. pa na polju iz praktičnih vaj. Vodstvo vabi k obili udeležbi.

Iz Gorenje Tribuše nam poročajo: G. vikar Tomaž Rutar, ki je 6 let v zadovoljstvo vseh sosedov našo občino preskrbljeval, nas je zapustil in je šel v Lokovec. Ta gospod ni imel nobenega sov-ražnika pri nas, in priljubil se nam je bil zlasti tudi v tem da je vso skrb obračal na podučevanje naše dece. Želimo mu srečno pot in enako srečne v-spehe v novi soseski!

Iz Komna nam poročajo: C. g. kaplan A. Fer-folja nas je zapustil ter šel vsled višega povelja v Kamnje; na njegovo mesto dobili smo vrednega na-slednika g. Poljsaka. G. Ferfolja je bil eden najboljših braniteljev naše narodne časti in za naše žalostne raz-mere kakor nalašč vstvarjen. Skrbel je, kakor za dušni blagor, takó tudi, da je pomagal odbijati na-skoke na našo narodnost. Zato je bilo slovo, pri ka-terem so mu pevci zapeli, jako tužno. Želimo mu srečnih uspehov na novem poprišču.

Iz Trente nam poročajo: V noči od 31 oktobra in 1 novembra okradeni ste bili cerkvi v So-či in Trenti. Obe hudodelstvi doprinesla je ena in ista roka, ker pri obeh cerkvah je hudobnež na enak na-čin v cerkev vlomil. Prevrtal je naureč se svedrom sakristijska vrata toliko, da je roko skozi luknjo stegnil, zapah odstranil in tako v cerkev prišel. Letil se je cerkveni kase. Računi se, da bi manjkalo v Soči kakih 32 gl., v Trenti pa do 15 gl. Hudobnež je imel gotovo namero na oni znesek, katerega so pres. cesar darovali obema cerkvama o priliki pohoda naše dežele, a motil se je. Ljudstvo je precej obso-ilo nekega slabo znanega človeka, ki je tja uža v

Gradiškem kakih 10 let. Bog daj, da bi pravica prišla hudobnežu na sled.

Za poplavljenca na Tridentskem so bili pri-redili v soboto v goriškem gledišči veselico. V „Ind.“ se goriški dopisnik pritožuje, da je štela za-ba za premalo deležnikov, in označuje društvo „gimna-stica“ v Gorici kot „demokracijo“, ne pomisli pa, da je ravno oni „demokratizem“, ki izključuje druge unesrečence, sam kriv, da ni bilo došlo zaželenih po-slušalcev. V nesreči ni na pravem mestu tako načelo, ki pozna samo „fratelli di lingua e d'amor“, ka-kor dopisnik te besede podvojeno podčrtuje.

Živinorejcem! C. kr. kmetijski družbi v Go-rici došlo je naslednje naznanilo od c. k. poljedelske-ga ministra:

Vsled naznanila c. k. namestništva v Iosbruku je v Tirolah, posebno v Bistriški dolini in postranskih dolinah, mnogo za pitanje priprave živine, katere se more tam zaradi prepicele zimske krme prav kmalu po najnižji ceni nakupiti in v to-zvarnah, kjer se živina pita, kakor tudi v deželah z bogato obrtnijo z dobičkom izpitati. Ravno tako se bo skoro gotovo cenó prodajalo mnogo plemenine ži-vine v tistih krajih Tirolske, katere so poškodovale povodnji zadnjega časa. Častito družbo na to opozo-rujem s prošnjo, da dotične kroge povabi, kolikor bi potrebovali plemenine ali pitanske živine, v Tirolah jo nakupiti.

Na Dunaji, 24 oktobra 1882. C. kr. poljedelski minister:

Grof FALKENHAYN I. r.“

Javna zahvala. Posebno prijetna mi je dol-žnost izreči po ti poti vsim onim svojo odkritosrčno zahvalo za izkazano mi posebno čast na dan mojega odhoda iz Kamenj dne 25. okt. s tem, da so me bla-govolili sprejeti ter takó dokazali neizmenljivost svoje ljubezni do mene. Posebno pa sem dolžan srčno se zahvaliti gospodu županu v Kamnjah: Jožefu Va-liču in gospodoma podžupanoma; g. županu: Cerme-lu, gg. podžupanoma in celomu občinskemu predstoj-ništvu v Vrtovinu; vrlému g. načelniku Mat. Lovren-čiču in podučitelju Kausu v Kamnjah, da sta vso šol-sko mladino ob obeh krajih ceste takó lepó uredila, da sem bil tako ginjen, da mi ni bilo mogoče zahval-jevati se za dokazano mi čast in odzdravljati njuni-m in vse priljubljene mi šolske mladine prsrčnim voščilom.

Bog varuj, Bog osrečuj celo Kamenjsko faro!
HILAR IOS. ZORN, bivši kaplan.

Na Dunaju, 31. okt. 1882.

Popravek. Pod rubriko „Triester Zeit.“ v posl. št. „Soče“ se je vrnil pogrešek, in mora stati name-sto 3, da je bilo na Tolminskem l. 1879 vpisanih 43 oseb med Nemce.

Shod volilcev, sklican od ljubljanskih Nem-cev in nemškutarjev, je sklenil, to pot ne stavljati svojega kandidata nasproti g. Grasselliju. Čutijo, da so jabelka preklisla!

Domožnanstvo poknežene grofije Goriške in Gradišanske za meščanske šole in učiteljska. Takó se zove knjiga, kakor posnemamo po drugih listih, katero je spisal Simon Rutar, c. kr. gimn. učitelj. Na Dunaji v ces. kralj. založbi šolskih knjig. 1882; str. 124, 8.o Velja 50 novcev.

„Hrvatska Vila“, kateri je lastnik Gavro Grünhut in urednik Avg. Harambašić, prinesla je do-slej iz prvega letnika 11 zvezkov, kakor po navadi s podobami iz sv. pisma in mnogimi drugimi ilustraci-jami. Izšel pa je izpod tiska l. zvezek tudi drugega letnika. Odslej bo prinašala „Hrv. Vila“ modni list, in bo v obče imela krasne „initiale“, izhajala bo po 2 krat na mesec ter stane za celo leto 10 gl. V l. zv. II letnika se nahajajo slike: Fran Kurelac, Car Aleksander III., Kozak na Dajprgu itd.; v prozi: Urotnici — D. Soso Gržetič—Adalgisa — F. Afric—Dve tri o piču — Vlado Kolarović... — Listak. (V poslednjem: Kužjevnost, umetnost, naše slike, kultur-ne viesti itd.) „Hrv. Vila“ izpolnjuje, kar je obečava-la, in ponavljamo, da se sme meriti po krasnem tisku teksta in ilustracij, kakor po vsebini, z najboljšimi listi večih civiliziranih narodov. Temu listu bo res možno tuje, po Hrvaškem zelo razširjene, veliko slabše liste, polagoma spodrinuti, in je vreden, da se tudi slovenski naobraženci, sosebno tudi omikane Sloven-venke nanj obilo naročajo. Založnik se v posebnem članku v „Slobodi“ pritožuje, da ga v tem podjetji premalo podpirajo in nalašč prezirajo zlasti zagrebske novine. On dokazuje, da hoče Zagreb „patent“ imeti na književnost, upamo, da zdrava konkurenca kaj ena-kega pri nas Slovenceh nikdar ne porodi!

Našim bečelarjem. V našem širnem cesar-stvu se teško nahaja dežela, ki bi imela toliko in tako dragocene strdi, kakor ravno z najbolj mnogovr-stnimi planinskimi cveticami opešane livade v Gore-njem Koroskem in na Gorenjskem. Namestu dokaza za to trditev navajamo to, da v Avstro-Ogerski nikjer ni bečelarstvo tako razširjeno, kakor ravno pri nas.

Tudi se ne da tajiti, da pridelujemo vsako leto veliko, prav veliko strdi; a ravno tako zuana je pa tudi splošna pritožba, da svoje strdi ne moremo prodati primerne njene vrednosti.

Temu se zna in mora priti v ožem s tem, da se vsi bečelarji na Gorenjem Koroškem in po Gorenjskem zjedinijo v močno društvo, katerega naloga bo, domačo bečelorejo sedanjemu stanju bečelarske vednosti primerno povzdigniti, na drugi strani pa posredovati za, primerna trgovišča in tako spraviti pridelek naše bečeloreje dražje v denar, kakor tudi našo gorenjsko oziroma gorenje-koroško planinsko bečelo, ki velja povsod za najpridnejšo (vzledno), za majhen denar vpeljati v druge kraje.

Tako, vsem bečelarjem v omenjenih deželah jednako važno in koristno društvo snovalo se bode še to leto, in sicer 23. novembra, v kateri dan pridejo najiminentnejši bečelarji in prijatelji bečelarstva v Zgornji Trbiž (Hotel Gelbfuss) dopoldne ob 10. uri.

V redki luki (Fiume) bil je hud vihar, ki je 4 ladije razbil, vendar bolj vsled nemarnosti magjarske uredbe v tej luki.

Goriško pokopališče. (Konec.)

Edina tolažba, katero imajo zagovorniki pokopališča, je ta, da pokopališče je od mesta oddaljeno, da voda se očisti, predno pride v mesto, ker dela dolgo pot skozi pesek in gruč. O množici peska in gruča od pokopališča do mesta nismo v toliki meri prepričani, kakor hvalilci nove naprave. Sicer pa pustimo, naj bi bilo cele kupe peska; kako dolgo bo trpele, da se napolni z mijazmi čeli svet od mirodvara do Gorice? Daljava zamore k večjemu toliko pomagati, da nevarnost se pokaže za mesto par let pozneje, ko v drugem slučaju, ako bi bilo pokopališče bližje mesta. Na goriškem pokopališču se pokopuje vsako leto okoli 630 trupel; denimo, da vsako truplo dá 20 kilov razkrojenih tvarin, in imamo 126 kvintalov nesnage, ki vsako leto pride zemlje. Toliko nesnage more napolniti v nekaterih letih več svet, ki ga prehodi voda od pokopališča do mesta. Zato pravi profesor Schauenstein, da sama oddaljenost ne more zadržati, da bi se trohlije snovi ne širile naprej po zraku, je v zemlji, do bližnjih človeških hiš.

Vendar tudi to se ne more trditi, da nevarnost počasi hodi, ker podzemeljska voda ne prihaja iz pokopališča v Gorico samo pod zemljo, ampak tudi nad zemljo, po Kornji. Petorica tega na noben način ne pripušta (*ciò che però assolutamente non si ammette*); ali tržaška komisija to jasno uči, ko pravi na str. 19. svojega poročila, da nekaj podnebnih padavin bo prekapalo proti mestu, bodisi skozi zemljo, bodisi po jarkih okoli mirodvara, ki peljejo v Korenjo. Ako gre voda pod zemljo počasi naprej, ali pa, ako se voda, ki pod zetaljo teče po poti ob pesku in gruču stisti, ob čem se stisti pa tista podzemeljska voda, ki stopi s pokopališča v jarek in iz jarka v Korenjo? Sama komisija si ne vè pomagati drugače, ko s tem, da reče, da bo malo take vode, ako se njeni nasveti izpolnijo, in da Korenjo je hudournik, ki hitro dere.

Da pa te vode ne bo tako malo, kakor bi marsikdo želel, se spozna iz naslednjega stavka na isti strani komisijnega poročila. Komisija priznava namreč, da svet, v kateri se goriški mrličji pokopujejo, je moker, in da se mora sušiti. V ta namen, meni, zadostujejo zdaj jarki okoli pokopališča; ako bo treba zadatnejše pomoči (morda drenaže — v pokopališču!), ne bo težavno dobiti je. Razn deževnice, ki gre skozi grebe, se torej odceja v jarke okoli pokopališča tudi tista voda, ki ne vsiha, ki je v zemlji, ki drži pokopališče na dnu mokr. Vode tedaj ne bo manjkalo.

Kod pa prihaja tista voda, ki drži mokra ona tla, v katera se devajo trupla? (Kom. por. str. 19.) Na to odgovarja komisija na strani 20. svojega poročila. „V globočini 1.80 metra se je pokazala zemlja mokrotna, in v jama se je od strani voda natekala“. Ona voda ne prihaja s površja, niti iz globočine, ampak od strani; ona je podzemeljska voda, ki je v zemlji namešana, ki sega samo 1.80 manj ko do površja. V to vodo devajo mrličje ležati, ki se v vodi odpustijo in jo napolnijo z organskimi tvarinami. Ta voda se ima po komisijnem nasvetu s pokopališča po prekopi odcejati, ki so že zdaj okoli, in ako ti ne bodo zadostovali, se naredijo pa še drugi. Podzemeljska voda torej, v kateri trupla ležijo, ki je napita trohlijevih snovi, prihaja v jarke in skozi jarke v Korenjo, kjer goriške perice srajce peró. Ako je že taka voda škodljiva, ki trupla le mimo grede spira, kaj se ima reči o vodi, ki je v vedni dotiki s trupli, o vodi, v kateri trupla ležijo? Koliko peska in koliko gruča je treba, da se taka voda očisti? In vendar ta voda ne pride ne v pesek ni v gruč, ampak v Korenjo, ki leno leze skozi mesto in napravlja mnogo hlunov (hajerjev), mlak in luž.

Kako je mogla komisija taka fakta priznati, ne da bi se bila uprla novemu pokopališču, nam je nerazumljivo. Kdo more reči, da prva epidemična bolezen, ki bo v Gorici, ne bo prihajala od pokopališča? Kdo more trditi, da smrad, ki se bo iz Kornja vzdí-

goval, ne bo smrad človeških trupel? Kdo bo odgovoren za okuženje hiš okoli Kornja? Kdo odškoduje gospodarje, ko ne bodo mogli ni stanovančev dobiti, ni hiš prodati? Eden greši, pa veliko jih trpi.

Dr. Rojic je na vse to opominjal, in komisija je še več potrdila, kakor je on trdil, dasiravno ni prišla do takega sklepa, kakor on, da naj se namreč pokopališče zapre. Zlat je že splošno spoznanje, da pokopališče ni na pravem mestu, in da bi bila Gorica svojih 150 tisoč prihranila, ako bi bila hotela slišati glas zdravnika, ki je iz skušnje in prepričanja govoril.

Novo pokopališče zagovarjajo s tem, da je oddaljeno; ali ravno to je na njem graje vredno. Ako je pokopališče na dobrem svetu, sm: bti blizu hiš (postava zahteva oddaljenost 5 s-žnjov) in ni škodljivo, kakor uči voda, in kakor uči skušnja s prejšnjim našim pokopališčem, ki je bilo pod mestom in za zrak in vodo predorno; ako je na slabem kraju, je lahko daleč, pa vendar škodi. In naša daljava, komu je v prid? komu v škodo? V prid je Grappulian in Genuzziju, ki po-ojujeta konje in vozove; v škodo pa je vsem tistim, ki morajo plačati za brum 2 gld. namesto 1 gld., kakor je bilo prej, ki so siljeni dati za mrtvaški voz veliko več ko prej, in ki zaradi daljave ne morejo iti za svojimi ranjkami celo do groba, kakor želijo. Da imajo torej začetniki pokopališča za se izgovor, namreč daljavo, mora celo mesto dvakrat toliko plačevati, ko prejšnje čase ne gledé na čas, ki se z daljnjo potjo zgublja. Kako zgubo bo mesto še le potem imelo, ko se žalostni nasledki očitno pokažejo, ko bo slabi vpliv pokopališča na zdravje očividen, ko tuji zvedó, da Goričani, pri katerih so se drugi zdravili, so sami v nevarnosti? Tujci odletijo, ko lastovke jesenski čas, in zastoj bo klicati jih nazaj, ker odpoditi jih je lahko, nazaj privabiti pa težko.

Ne le 150 tisoč je šlo rakom žvižgat, ampak pojdejo še drugi, ako se o pravem času ne zapre nesrečna naprava in se ne odpre drugo primerno pokopališče po nasvetu in pod vodstvom dr. Rojca. Kar pravijo, da bodo na novem pokopališču popravljali, ni vse nič vredno; podzemeljske vode ne morejo odpraviti od trupel, ako ne zvišajo celega pokopališča za 3, 4 sežnje s peskom, pa še to jim ne bo pomagalo. Tudi zdaj že popravljajo in vlačijo s sesalnicami (pumpami) vodo iz grobov, da se zrak onesnažijo z mijazmi, ki so v vodi. Kadar vlada zve, kaj se godi na pokopališču, menda nikakor ne bo mogla tega pripustiti, ampak bo morala tako pumpanje strogo prepovedati kot zdravju škodljivo.

Ali ni dosti, da pride podzemeljska voda, in da pridejo trohlije snovi po drugi poti na dan; ali se mora še nalašč na površje vlačiti voda iz izkopanih grobov, v katerih niso še mrličji, v katerih so pa že mrtvaški deli, ki z vodo pricurijo iz bližnjega groba, v katerem že mrlič počiva? Prva stopinja je bila kriva, zato tira tudi v drugo in tretjo krivo stopinjo, tako da, kar ne škoduje svet sam na sebi, pokvarijo pa ljudje, in kjer naravna sile dela počasi, tam ljudje potiskajo, da se nesreča bolj hitro bliža. Bog daj razsvetljenje našim voditeljem, da nas kmalu rešijo tega neznosljivega stanja. Toliko rečemo s polnim prepričanjem, da je bolje napraviti si drugo pokopališče za silo na dobrem kraju, ko dati za popravo sedanjega spet kakih 20 ali 30 tisoč, ki bodo le zavrženi. Resničnost naših besedij se še bolj jasno pokaže iz tega, kar porečemo o zemlji sedanjega pokopališča.

IX. Gnjitje, trohnenje, sprhuenje, pitanje.

Ako nas premišljevanje o nadzemski in podzemski vodi goriškega pokopališča z žalostjo navdaja, moramo reči, da nas pretresovanje njegove zemlje v nji le potrdi. Zemlja na pokopališču služi v ta namen, da se trupla v njo zagrebejo, in da v nji strohni. Trupla pa ne trohni v vsaki zemlji enako hitro, ampak različno v različni zemlji; v nekaterih zemljah celo ne trohni, ampak le gnjije, ali sprhnejo, ali pa se pitajo in ostanejo nerazkrojena. Predno bomo govorili o dobri in slabi zemlji za pokopališče, hočemo naštetje izraze nekoliko pojasniti po navodu že imenovanega izvrstnega zdravnika in profesorja dr. Pettenkoferja.

Kadar govorimo o razkrojenju človeških trupel, rebimo besede, kakor nam pridejo na vrsto, in pravimo, da gnjijejo, da trohni, da sprhnejo, da se spremenijo v prah in pepel, kakor nam pride ta ali ona beseda prej na jezik. Tak način govorjenja ni popolnoma nepravilen, ker pri razkrojenju trupel v zemlji se v resnici večidel oboje godi, da trupla gnjijejo in trohni ob enem, torej je en in drugi izraz opravičen. Ali zdravniška veda strogo loči med gnjitjem in med trohnenjem. Kadar kaka reč gnjije, se iz gnjijoče stvari delajo nove reči vsled krojenja in združevanja. Pri tem tvorenju novih rečij sodelujejo gnjijoča stvar in vodne prvine (prvine, iz katerih obsejijo voda); zrak ima pri tem le malo posla. Gnjitje spravi na dan smrdeči ogelnovodenec (Kohlenwasserstoff). Tudi pri trohnenju se opazuje krojenje stvari in združevanje prvin ter tako tvorenje novih rečij; ali pri trohnenju deluje razen trohneče stvari v prvi vrsti zrak in ne voda; in sicer posebno kislec (Sauerstoff), ki se v zraku nahaja.

Trohnenje ne napravlja ogelnovodenca, ampak ogelnokislino (Kohlensäure) in vodo, kateri reči se že nahajati v naravi: voda v rekah in studencih, ogelnokislino v zraku in drugod, med tem ko ogelnovodenec nima svojega mesta niti v vodi, niti v zraku, zato tudi smrdi. Kar iz trohnenja nastane, je vodi in zraku dobro došlo, kar nastane iz gnjitja, bi se moralo daleč proč držati od vode in od zraka, ker tam mu ni prostora. Trohnenje se dá primerjati z gorenjem, pri katerem se ravno take stvarine izcimijo, kakor pri trohnenju; in kakor olje, ako dobro gori, ne pušča neprijetnega duha, tako bi ga ne puščalo truplo, ki bi prav dobro trohnelo. Stenhouse je v Londonu mačja in pasja trupla posul od vseh strani z drobno točlenim ogljem in jih je pustil v svoji sobi; čez pol leta so bile samo še kosti in čeli čas ni bilo najmanjšega smrada v sobi zavoljo trupel, ki so trohnela. Ako bi bil pa trupla ložil pod vodo, bi bila začela gnjiti, in nastal bi bil tak smrad, da bi mu nikakor ne bilo mogoče ostati v sobi.

Na pokopališčih navadno ni dobiti ni popolnega gnjitja, ni popolnega trohnenja, ampak vsakega nekaj; manj ko je vode in več ko je zraka okoli trupla, in bolj hitro ko ta dva menjujeta, bolj močno in naglo truplo strohni; več ko je vode in manj ko je zraka, bolj gnjije. O popolnega trohnenja do popolnega gnjitja je vse polno posrednih stopinj. Da navadno človeško truplo zgubije, je treba tudi 30 let; da pa strohni, mu zadostujeta v prav dobri zemlji 2 leti, z umetno pomočjo zgubije celó v 8 mesecih. Ako vemo, koliko let potrebujejo trupla na kakem pokopališču, da se razkrojijo, moremo presoditi, koliko deluje na tistem pokopališču gnjitje, koliko trohnenje. Bliž ko trupla gnjijejo, bolj onesnažijo polzemsko vodo tistega kraja; manj ko gnjijejo, bolj jo pustijo suha; ako bi trupla samo trohnela, bi pustila podzemsko vodo tistega kraja čisto; ali tak slučaj ni nikjer znan, in po mnenju dr. Pettenkoferja (str. 52.) ga tudi nikjer ni.

Dasi potrebuje trohnenje kot glavni pogoj zrak, zahteva vendar tudi nekaj vode, ali vlage, in pa pogosto premenjevanje vode in zraka. To se dá opazovati posebno na lesu, ki ni podvržen gnjitju in trohnenju, kakor človeško truplo, ampak bolj le trohnenju. Koli, ki se zabijejo k trtu v zemljo, trohni najprej in najbolj tam, kjer se zemlja in zrak dotikata, kjer torej vlaga in suhota bolj, ko drugod, menjujeta. Ako ne pride v grob ali v rakev čisto nič vlage (tudi po zraku ne), ampak sam suh zrak, tedaj trupla ne trohni, ampak sprhnejo počasi (Troekener, trockene Mumifikation) in zgubijo skoraj vsa vsebino, da postanejo lahka, kakor sprhuen les, skoraj kakor goba, ne da bi zgubila svoje zunanjo obliko. Taka prememba se zapazuje na truplih pod cerkvijo v Venezoni na Furlanskem in nekoliko tudi na truplih, ki se nahajajo pod farno cerkvijo v Korninu.

Pri truplih se zapazi, da bolj ko so v vodi ali v silno vlažni zemlji, bolj gnjijejo in manj trohni in bolj počasi zginajo (gnjitje je namreč vselej počasno, nikoli hitro). Včasih pa celo nič ne gnjijejo, ampak se pitajo in ostanejo vedno čela v vodi (Saponifikation, Verseifung, Adipocire), dokler po veliko, veliko letih vsled kake premembe ne začnejo gnjiti. Taka trupla ostanejo torej lahko sto in še več let nepremenjena v vodi ali v celó vlažni zemlji.

Iz tega je že razvidno, da za pokopališče je treba izbrati tako zemljo, v kateri trupla, kolikor je mogoče, trohni; in taka zemlja je tista, ki je rahla in luknjasta, ki pusti veliko zraka v se. V to vrsto spada peščena, kamenita, gručasta zemlja, ki ima vse polno luknjic, po katerih je zrak razprostran. Ta zemlja je, kolikor je na nji ležeča, za pokopališče dobra. Slaba je pa nasprotna zemlja, ki je vlačna, gosta, blatna, nepredorna. Taka je ilovica. V peščenini truplo več strohni, ko zgubije, v ilovici bolj gajije ko trohni in kuži vodo, ki je okoli trupla, in zrak, v kateri nekaj vode zmirom spuhiti.

X. Zemlja na goriškem pokopališču.

Zemljo goriškega pokopališča je dr. Rojic imenoval ilovco, ki je nesposobna, da bi se trupla o pravem času v nji krojila. Peteri zdravniki, ki so proti njemu pisali, so sicer nekoliko priznali, da je svet ilovnat, pa ne popolnoma. Rekli so, da na pokopališču ni trde, kompaktna ilovice, ampak da tam se nahaja ilovica pomešana s peskom, o čemer se po njih mnenji lahko vsakdo prepriča, da ta svet pusti 41 odstotkov površne vode v se, da, ko so kopali na pokopališču dva vodnjaka, v katera bi se voda stekala (pozzi assorbenti), niso našli vode, dasi so 12 metrov na globoko kopali, pač pa samo pesek, ki je služil pri zidanju ondašnjih poslopj, da kemikar dr. König je spoznal zemljo kot pripravno za krojenje trupel, da trupla se bodo mogla razkrojiti na goriškem pokopališču v 10 letih, da zemljišče je tako prostorno, da pridejo komaj v 15 ali 17 letih spet na prejšnji prostor pokopavat. Tako dr. Maurovich in tovarši.

Nekoliko drugače je sodila tržaška komisija o tem zemljišču; pa tudi veda in skušnja učiti drugači o njegovi dobroti.

„Po bližnji okolici soditi“, pravi komisija, „ob-

(Dalje v prilogi)

stoji zemljišče s podlago iz treh različnih skladov; podlago dela s padom od severovzhoda proti jugozahodu (proti Gorici) skrilasti lapor in peščenec, ki se prikazuje na vzhodni strani pokopališča ob dnu prekopa, in ki sta bolj nepremočljiva, ko dve gorenji plasti. Na plasti iz laporja leži diluvijalni gruč, pa najbrže ne skoz celo pokopališče. Vrhu tega je tretji sklad iz ilovice (haben Sandkörner und Thon den heutigen Lehm Boden gebildet). (Kom. por. str. 18.)

Podlaga ne spada k pokopališčni zemlji, ker ona služi v to, da druge plasti vrhu nje ležijo. V to služi prav dobro, ker je trdna, kajti iz kamna, in nepredorna, kajti nepremočljiva. Da je ta lapor nepremočljiv, spričuje komisija, ko pravi dalje, da „podnebne padavine prekapajo skoz dve gorenji plasti do nepremočljivega sklada.“ (Ibid.) Drugi sklad iz gruč po komisijnem mnenju ne gre skoz celo pokopališče; torej ostane nad laporjem prav le ena plast, in ta je ilovica. Iz komisijnega poročila se sme po vsi pravici sklepati, da razun gruč, ki je napeljan zunaj pokopališča, ga notre ni veliko; sploh ni komisija preiskovala geološke sestave (kakor sama priznava) na pokopališču, ampak je sodila le po bližnji okolici. Ako bi se hotel kdo le tega držati, kar je komisija pozitivnega izrekla o pokopališču, bi ne vedel v geološkem oziru drugega, ko to, da na dnu je lapor, zgoraj ilovica in vmes nekaj gruč, o katerem se pa ne vé, koliko ga je. Na tej podlagi je pa nemogoče izreči povolno sodbo o zemljišču za pokopališče, ker ilovica je, kakor sploh znano, prav slaba za krojenje trupel, in lapor ne pušča vode skoz, zaradi česar je podzemna voda nad laporjem v ilovici. To je tudi komisija vedela, zato je dala one nasvete glede odpeljave deževnice in glede odtoka podzemne vode, katere smo že zgoraj omenili. O podlagi (Untergrund), to je o tretji (ali drugi) plasti, spričuje komisija sama, da je mokra, in da se mora sušiti. Ta podlaga po komisijnem poročilu ni globoka, ker na njo, pridejo trupla. Sploh pa se je zdela komisiji težko, izreči določeno sodbo, zato pravi, „da bi zahtevalo proučanje po geološki sestavi zemljišča v dosegu trdne (kategorične) sodbe še daljši, dolgo časa trajajočih preiskovanj.“ (Kom. por. str. 16.) Iz komisijnega poročila se toliko spozna, da kdor hoče pokopališče hvaliti v geološkem oziru, se ne more na komisijo sklicevati, ker ona ni s priznanjem dejanskih razmer, katere navaja, dala ne z razsodbo, popolnoma nasprotna.

Profesor Vierthaler je kot ud komisije zemljo v kemičnem oziru preiskoval; zato je dal na pokopališču kopat in je vzel seboj zemljo iz različne globline do 2 metrov. „Vse zemljišče se je pokazalo pri tem kopanju“, pravi v svojem poročilu, „kot močno ilovnata iz razpadenega laporja nastala zemlja, čegar spodnje lege so bile popolna ilovica (ausgesprochener Lehm Boden).“ — V globini 1-80 metra je bila zemlja vlažna in prikazala se je voda, ki je od strani v jamo silila. — Preiskoval je zemljo z oziranjem na to, koliko vode ima v sebi, in je spoznal, da večja ko je globlina, več vode je v zemlji, tako da na 100 delov površja je prišlo v globini od 2 metrov 22-6 delov vode. (Kom. por. str. 20.) — Apna je dobil v zemlji silno malo, od 1-00 do 1-60 odstotkov. V zemlji je tudi dobil veliko železnice (Eisenoxid) in pravi, da to govori v prid nameravane rabe zemljišča, češ ker železna ruja pospešuje krojenje trohnečih stvari. V tem oziru moramo pa gosp. profesorju oporekati, ker ni železna ruja Eisenoxid, ampak Eisenoxidul, ki pospešuje tako krojenje; te stvari pa ni dokazal v zemlji in je ne more dokazati.

Potem je zemljo mehanično ločil, da bi videl, koliko je v nji peska, koliko tenke zemlje. Pri prvih dveh poskusih mora biti kaka pomota, ker je dobil več delov, kakor jih je rabil; 120-9 in 101-1 namesto 100. V globlini od 2 metrov je dobil 16 odstotkov peska, 83 odstotkov tenke zemlje; v globlini 1-80 metra 15-7 odst. peska in 84 odst. tenke zemlje. Dalje je poskušal, ali pušča zemlja vodo in zrak skoz se; našel je vode in čakal 36 ur. Spoznal je, da zemlja pušča oboje. — Njegova izjava v tem oziru najbolj obsojuje pokopališčno zemljo, ker ni rekel drugega o nji, nego da pušča (erfolgt die Durchlässigkeit). Za tako sodbo pa niso potrebne skušnje, ker vsakovrstna zemlja pušča mokroto skoz, samo s tem razlokom, da ena več, druga manj ena, bolj hitro, druga bolj počasi. (Dr. Pettenkofer, str. 51.) Treba je bilo dokazati, da hitro pušča, in da pušča toliko, da bodo mogla trupla stohneti vsaj v 10 letih, z eno besedo, da zadosti pušča. Tega pa gosp. profesor si ni upal izreči. Kako počasi pušča zemlja vodo, se spozna tudi iz poročila „Cittadina“ od 20. p. m., ki pravi, da je bilo pokopališče pod vodo (l'allagamento del cimitero).

Najhuje je obsodil prof. Vierthaler pokopališčno zemljo z zadnjim stavkom svojega poročila, kjer pravi, da iz nastavljenih poskusov je popolnoma razvidno (ergiebt sich mit Bestimmtheit), da zemlja, ki je za pokopališče odmenjena, more prav velike množine popiti (eine sehr beträchtliche Absorptions-Wirkung zu bewerkstelligen vermag). Z drugo besedo bi se

reklo: zemlja je prava in pravcata ilovica, ona je cvet ilovice, ker ilovica ima to posebno lastnost, da vodo pije, in jo v sebi drži, druge zemlje, ki so rahle, jo tudi srkajo, pa jo pustijo skoz se. Zato se v drugih zemljah voda in zrak pogosto menjujeta, v ilovici pa voda obliči in ne more iti naprej, dokler ni ilovica nasičena; in še takrat gre težko.

Vsled tega v drugih zemljah trupla več ali manj trohnejo, v ilovici pa ne, ampak večidel samo gnijejo. Ako se pa priglodi, da solnce tako zemljo prav dobro speče, tedaj razpoka in regne na vse strani, da hlapi smrad iz grobov. Prav pogosto pa še do tega ne pride, da bi trupla gnijala, ampak se pitajo in ostanejo nepremenjena. To se bo godilo tudi na goriškem pokopališču; trupla bodo gnijala, in po petnajstih letih ne bo mogoče rabiti zemlje v drugo, ker prva trupla bodo še nerazkrojena, in če se zdaj ne napravi drugo pokopališče, bodo prisiljeni delati ga za 15 let, pa ne s tistimi stroški in s tisto škodo, kakor zdaj, ampak z veliko večjo. Kolikor se do tistega časa potrosi za pokopališče, bo vse zavrženo; vrhu tega ostane na pokopališču kup gnijočih stvari, ki bo po podzemski in nadzemski vodi še 30 let naprej mesto kazil, ko ne bo nobeden tistih živ, ki so to napravo zagovarjali.

Zna se pa še kaj drugega prigraditi, kar omenja prof. Vierthaler v svojem poročilu (kom. por. str. 22), da namreč trupla ne zgnojijo, ampak, da se optajajo, in da ostanejo nerazkrojena. Potem bi imela Gorica svoje večno pokopališče. Gospod profesor je to stvar samo omenil, a zavrnil je ni; v poročilu zastoniščeš dokazov ali vsaj tistih, da se to ne bo godilo, ampak med vrstami se bere strah in verjetnost, da bi moglo kaj takega priti. Zastoni bi se kdo skliceval na pesek, ki ga je prof. Vierthaler v zemlji našel; ta pesek ni z ilovico pomešan tako, kakor se turšica z zemljo pomeša, ko se seje, ampak med čisto ilovico so prav tanke plasti peska, ki je pa ravno tako v vodi in moker, kakor ilovica. Za truplo je pa vse eno, naj leži v ilovici, ali v pesku, ki je pod vodo, ker voda, kolikor je od nje odvisno, vedno enako deluje.

Razvidno je torej, da je svet na novem pokopališču popolnoma neugoden in nesposoben za namen, ki so mu ga dali, ker nima le ene dobre lastnosti razun tega, da je prostoren; pa še ta lastnost je silno draga. Druga pokopališča, katera je dr. Rojce v svojih zjavah omenjal, so se zapirala zavoljo ene ali druge slabe lastnosti; ali tako napačnega pokopališča, kakor je goriško, menda tudi on ne pozna. In ni li škoda za Gorico, da ima tako pokopališče, med tem ko se nahajajo okoli mesta izvrstna zemljišča, ki imajo vse pogoje, katere zahtevajo pri napravljani novega pokopališča? Kaka zvezda je svetila v Gorici, ko so iskali in našli za kraj miru najnepriljubnejši kraj blizu Panovca?

Izgovori dr. Mauroviča in tovarišev ne veljajo. Kaj se bodo sklicevali na dr. Königa, kateremu je bila zemlja prinesena v hišo, in se je napravljati na ženitev? K večjemu se more reči, da zemlja, katero je on preiskoval, je bila taka in taka; ali prej je treba dokazati, da zemlja je bila vsa zares iz pokopališča. Dr. König tega ne more pričati, ker jo je v hišo dobil; drugih prič pa petorica ni navedla. — Peteri zdravniki pravijo, da komaj vsakih 15 ali 17 let bodo spet na tistem kraju pokopavali. To ni res, ampak vsako 22-7. leto. (Kom. por. str. 17.) Ali je pa to dobiček za mesto? Ako je pokopališče dobro, se sme po naravni postavi že peto, po državni postavi vsaj deseto leto vnovič pokopavati na prejšnjem prostoru. Goričani pa so kupili svet ne za 10, ampak za 22-7 let. Kar je čez 10 let, je vse preveč in potrata. Za njivo zemlje so dali, kakor piše „Imparziale“ od 15. okt. t. l., do 1200 gl.; denimo počez 1000 gl. Več ko polovica, okoli 11 njiv, je brez potrebnih; torej je 11.000 gl. zavrženih samo zato, ker so slab prostor izbrali, ker na dobrem prostoru ni bilo treba toliko njiv. Vrhu tega so svet preplačali, ker so zapisali v račun celó do 1200 gl. za njivo, ki je bila vredna, kakor piše „Imparziale“ od 15. okt., le 300 gl. Tedaj so tudi pri potrebnih 9 njivah potratili najmanj 6.300 gl., pri vsem zemljišču vkup okoli 17.300 gl.

Zastoni je pričakovati, da ilovica bo branila, da ne pridejo škodljivi puhi iz grobov, ker ilovica še vodo pušča skoz, ko je nasičena, torej toliko bolj zrak. Ilovica stori le to, da se zrak v grobu ne menjuje, kakor bi bilo treba, in da zemlja po dežju predolgo mokra ostane, in da vsled tega trupla gnijejo, namesto da bi trohnela. (Pettenkofer, 63.) Poleti pa taka zemlja rada razpoka, in tako pridejo škodljivi gazi še laže na dan. Tudi se zastoni pričakuje, da bo ilovica sčasoma, ko bo vsa obdelana, bolj sposobna za pokopališče, ko zdaj, ker skušnja ravno nasprotno uči. (Dr. Pettenkofer, str. 64.)

Nevarnost goriškega pokopališča je označil tudi dr. Schauenstein v že omenjenem pismu, kjer pravi: „... tedaj se vsaj pri obilnejših padavinah grob z vodo napolni, in truplo bo v vodi ležalo. Naravni nasledek tega bo ta, da se trupla ne bodo hi-

tro krojila, ampak da se zakapajo, kar se povsod godi, kjer v ilovici pokopujejo. V takih pokopališčih ni mogoče, priti vsake 10. leto na prejšnje mesto, ker tam potrebuje trupla več časa za razkrojenje, ako se sploh razkroji. O tem imamo na goriškem pokopališču dovolj skušnje. Tudi komisija, zdi se, je dvomila na dobroti izbranega kraja, ker govori o sušenju podlage, in ker svetuje, da naj se dežnica odpelje. — Na vsak način se je čuditi, da se je odbral tak prostor, ki že pri prvem začetku naklada marsikatero preudnost.“ Tako profesor na goriškem vseučilišču.

Petorica se sklicuje tudi na zdrave vetrove, ali v tem oziru jo je komisija popolnoma, dasi z lepimi besedami zavrnila. Vetrovi prihajajo od pokopališča naravnost ali pa po ovinkih (zadevajoči v Kostanjevico) v mesto, in ne more se reči, da bi ne prinesli seboj škodljivih snovij. (Kom. por. str. 18.)

Razun tega, da ilovica slabo kroji, ima sedanje pokopališče še marsikatero postransko slabost. Grobi so se prej kopali; zdaj se pa v Gorici režejo z lopato, kakor polenta z nožem; in to delo je dražje, ko prejšnje, ker zahteva več časa in truda. Ko je grob izkopan, dobi kmalu leseno kapo, da ga dež ne moči; ali iz sosednje zemlje privreje toliko vode, da jo morajo ven plati in brizgati. Če ta voda nekaj časa stoji v odprtem grobu, daje nek čuden, sirden duh, kateri izvira iz sosednjega polnega groba. Večkrat se grobom še le takrat sname kapa, ko je mrlje že blizu. Za duhovnika nastavijo desko, po katerih more priti do groba; drugi ljudje morajo stati zadel, ako nočejo bresti po mehki ilovici. To velja posebnost ob deževnih dneh. Ko pogrebejo kakoga otroka, in čakajo še drugega, da pride v tisti grob k njemu, je ostudno videti, kako se okoli trupe (voda in zemlja mešana, in kako pogosto voda preinaga, da je otrok ves v vodi. To dela na ljudi silno slab vtis, ki se zaradi tega jezijo in so užaljeni, ker se ne spoštuje njih ljubezen do mrtvih. Tudi bogatini ne morejo imeti veselja do zidanih rakov, ker lahko preručajo, da v teku let zidovi ne bodo mogli ustavljati se vodi, ki na nje od vseh krajev tišči, ampak da se vse vkup posuje. Nesrečna misel, ki je rodila tako pokopališče. Ta teden delajo na pokopališču, kakor se sliši, velike priprave, da bi prostor okoliščal za vernih duš dan, da bi se ljudstvo kaj potolažilo, in da bi začelo hoditi obiskat svoje ranjke na novo pokopališče. Ako bi bilo pokopališče na pravem mestu, bi ne bilo treba teh priprav. Res, da ne zabim, kdo pa plača to, kar se na pokopališču popravlja? pa ne, da bi se bil kdo skesal od tistih, ki so k napravi silili? Slabo bi sicer ne bilo, pa verjetno ni.

Ako je pokopališče tako slabo, kako ga je pa vlada potrdila? Vlada je imela pred seboj poročilo komisijino in nasvet ali sklep deželnega zdravstvenega poročevalca Illuminata dr. Zadra. Udje komisije so preiskovali vsak za se, kar je spadalo v vsakerega področje. Dne 2. novembra 1879. so bili na pokopališču; spremljali so jih: mestni župan dr. Deperis, mestni zdravnik dr. A. Luzzatto in mestni inženir dr. Bridiga, kateri so pojasnovali, kar je bilo treba. Komisija ni izrekla skupne sodbe, ampak dr. Zadro je sprejel poročila posameznih udov in je izrekel, da „od pokopališča Gorici ne preti nevarnost v zdravstvenem oziru“, čemur posamezni udje vsak s svojega stališča niso oporekali. Ta sklep, ki ga je izrekel dr. Zadro, je logična operacija (sodba) in sicer ne v sodnijskem, ampak v znanstveno-praktičnem oziru. Mislimo, da se nam ne vzame za zlo, ako tudi mi izrečemo svojo sodbo o njegovi sodbi; naslanjamo se ne na naše dokaze, ampak na to, kar ima komisija v svojem poročilu, kar ona kot resnično in faktično priznava. Mi sodimo, da dr. Zadro sklep ni zadržan v premisah (priznavah), ki se nahajajo v komisijnem poročilu, da torej logično ni pravičen, ker v sklepu se sme le to nahajati, kar je v premisah.

XI. Konec besedij.

Še bi imeli peterim zdravnikom marsikaj odgovoriti na njih izjavo; pa za zdaj naj zadostuje opomba, da citata iz Pettenkoferja ne rabijo prav. Pettenkofer na tistem mestu, ki so ga navedli, ne izraža svojega prepričanja v tem smislu, da bi hotel učiti, ampak svetuje, kako naj se taki ljudje tolažijo, ki se bojijo najmanje reči, ki je kakor si bodi v dotiki s pokopališčem.

Čudno se nam zdi, kako je mogel biti občinski svet v seji 4. sept. 1879. nasproten komisiji, katero je zahtevalo 306 meščanov. Ako bi bili vsi svetovalci izvrstni zdravniki in zemljeslovci, in ako bi bili iz skušnje in preiskave prav gotovo poznali, da odmenjeni svet zadostuje svojemu namenu, bi bili smeli proti komisiji glasovati. Ali navzoči svetovalci, da o dveh zdravnikih molčimo, niso spricali svojega zdravniškega znanja, zato bi bili morali toliko bolj za komisijo glasovati, ker sami zdravniki so bili v dotični zadevi nasprotnih mislij. V zdravstvenih stvarih ne zadostuje samo verjetnost, ampak treba je iskati, kolikor mogoče, gotovosti, ker, kakor je v tisti seji dr. Doliac omenil, v tem oziru ni nikoli preveč previdno-

sti. Pokazalo se je pri tej priložnosti, da je vladala v mestnem zboru mogočna stranka, ki se ni vjemala željo meščanov. To razmerje je pa tedanji „Isonzo“ tako znal zasukati, kakor da bi bila med meščani stranka, ki je bila zoper občinski zbor. Ali med meščani menda takrat ni bilo nobenega razločka v mišljenju glede pokopališča; razun svetovalcev, ki so glasovali proti komisiji, in morebiti njih bližnje okolice, bi bilo takrat težko dobiti koga v Gorici, ki bi bil navdušen za odmenjeno pokopališče; vse mesto je bilo nasprotno, dasi ne tako odločno, kakor zdaj, ko vidi, kako mačko je kupilo v žaklji, ki so mu ga šivali njegovi zastopniki. Proti komisiji so glasovali gospodje: Battigi, Brissan, Covacic, Claricini, Darbo, Gentili, Mighetti, Nardini, Resen, Seitz, Strechel, Verzequassi. Za komisijo so glasovali gospodje: Cattinelli, Coronini, Doliac, Erseting, Maurovich, Paterlini, Ritter, Vinci.—Dasi je bila komisija z 12 prti 8 glasov v zboru zavržena, je vendar župan dr. Duperis koj drugi dan 5. sept. pisal na namestništvo v Trst, da naj se pošlje v Gorico komisija. Kako se vjema tako ravnanje s sklepom zborovim, ne razumemo; tudi ne vemo, na čigave stroške je prišla komisija: na županove ali na mestne, po tem nismo prlašali.

Ko se je pokopališče zidalo, so pripovedovali, koliko dobička bo imelo mesto od njega, ako se vse dozida, in ko rakve razprodajo. Dandanes ni o takem dobičku nič več slišati, ker ljudje se bojijo kupovati tam, kjer bodo morali grobe kmalu zapustiti, in zidati na mestu, kjer voda, ki od strani sili, sčasoma najmočnejše zidove prej in zruši. Zgodilo se je tudi Gorici, kakor nekaterim mestom v Italiji, kjer so od novih naprav pričakovali zlate hribe in so dobili lončarino.

Čas je, da bi se tudi Gorici povrnil mirni denarstveni dnevi; ali dokler novo pokopališče stoji, tega ni pričakovati, ker vzrokuje in bo vzrokovalo vedno nove stroške. Naj kinčajo pokopališče za dan Vernih duš, kakor hočejo, dokler stoji pokopališče na sedanjem mestu, ima Gorica stalen Vernih duš dan. Videant consules!

Nasim častilcem v „Edinosti“.

G. Nabergoj nam je poslal vdrugič v „Ed.“ to-le: „V kljub iz Ljubljane naročenj izjavi v zadnji „Soči“, trdim se vedno, da je gola neresnica, kar je ta list pisal o mojej napitnici pri banketu dne 24. min. mes. S tem je konec odgovorov od moje strani. Prosek 24. oktobra 1882.“

Dozdeva se, da je g. Nabergoj s svojimi pisanimi izjavami ravno tako neresen, kakor v svojih govorih. G. Nabergoj nas kar naravnost obdoljuje, da smo si izjavo iz Ljubljane naročili, in meni, da je s tem našel pravi konec odgovorov. Ali v tem se on silno moti; kajti mi nismo nikdar po takih potih postopali, da bi bili primorani, takó razžaljivo sumničenje mirno sprejeti, in mi od g. Nabergoja kot pošte njaka javno zahtevamo, da dokaže, kar nam meče v obraz. Ako nam on ne dá tega zadoščenja, sprejememo njegovo molčanje kot očitno izjavo, da ne more svoje trditve dokazati, in je potem to PRAVI „konec odgovorov“. Kajti s tem bo dognato, da so nam iz Ljubljane „Poslano“ prostovoljno poslali, in da jo imela „Soča“ prav.

Sicer pa se nam dozdeva, da se hočejo z neakim sofizmom braniti in rešiti, ko naši nasprotniki trde, da ni res, kar trdi oni list (se. „Soča“) glede napitnice g. Nabergoja pri omenjanem banketu. Zarád imena, naj imenujejo besede g. Nabergoja napitnico ali kakó drugače, se ne pravdamo; resnica ostane, da je g. Nabergoj gledel na bar. Depretisa to-le besede izrazil: „Hvalažni moramo biti tudi gospodu izražskemu namestniku baronu Depretisu za velike zasluge, ki jih ima on za naše podporno društvo...“, in na to je sledil zadubel „živio“ iz par grl. Dostavek. „Ed.“ od 1. nov. nam zlobnost podtika, da smo en njen stavek, ki ni bil ravno v klasični zvezi, krivo razumeli. Na druga presukavanja in pačenja naših stavkov pa mi ne odgovarjamo, ker nimamo ne časa, ne prostora, zato.

Urednik „Soča.“

Poslano gosp. Vučkoviću.

Kakor je razvideti iz „Odprtega pisma“, „Poslanega“, „Izjave“, naročenih dopisov in spisov v zadnjih dveh (59. in 60. št.) listih „Edinosti“, splašili smo, skoro bi rekli, z našim zadnjim „Pojasnilom“ v „Soči“ od dne 20. okt. t. l. malo da ne pol (?) Trsta preko sebe.

Mi sicer nismo bili misli, podati se še jedenkrat v to neslano borbo, a vendar se čutimo danes v novič primorane, da se otresemo nesramnih napadov, v nekotikem pojasniti posamične citate, kateri se nam posebno v odgovoru nam žalibog neznanega gosp. Vučkoviča zdijo prenapeti.

Gosp. Vučković, hoteč nam dajati dobre nauke in lepe zglede, pri vsem tem pa njegov „bon-ton“ in sam sebe popolnem prezre, hudaje se v svojem članku v „Edinosti“ od dne 28. okt. rad nami, ter nam hoče med drugim nekako očitati, kakor bi bili mi od njega njegove milosti ali od slavnosti sploh Bog zna kake dobrote uživali, uživati hoteli ali celó na njegove ali drugih troške došli k slavnosti v Trst. Ako se je za koga kaj potrosilo, in gotovo je bilo isto dobro povrneno, to storili ste vsaj iz gostoljubnosti, katero pa sedaj na široka usta zanikate. Zagotavljam Vas pa, da nas vse to jako malo briga; mi, kakor smo, potovali smo v Trst samo na svoje lastne troske, če tudi gosp. Vučković ironično v svojem spisu meni, da

morda kdo od nas tega ni storil. — Tudi ni zahtevanje nas na „francezko odgojenih“ (ta izraz pripada sicer nazaj g. Vučkoviću samemu) nikdar bilo, da bi se nam kaka posebna strar prirejela, vendar pa smemo za svoj drag denar po mislih izreči svoje mnenje, česar nam menda, gospodine gentleman, ne bode zabranjevali. Kolikor se je od nas zahtevalo, to smo poravnali, in bilo je več nego dovolj. Naše potovanje v Trst ni bilo, da bi bili od Vas, g. Vučković, ali od koga drugega česa uživali, mislimo pa vsaj, da niste imeli nade kovati si po gostovih kapitala, kali?

Česar nam je radi izleta v Miramar še opaziti, menimo, ako je bilo tudi predvečer naznanjeno, da taisti pri slabem vremenu izpade (vreme bilo pa je prihodnji dan krasno), bi se bilo vendar spodobilo, da bi bil nekdo od odbora ali bodi si kdor koli prišel naznanit v jutru tudi onim, ki niso ničesar znali o odpovedi prejšnjega dne, da bi jih bil rešil iznegotovosti in neprijetnega postavljanja ob progi morja. — Tudi Vas zagotavljam, da bi ne bila, ako bi se bil izlet še stoprav v zadnjem trenutku priredil, blagajnica Vaša čisto nič trpela; kajti vsak bi bil za svojo osebo gotovo rad plačal, kolikor bi se bilo zahtevalo, samo da bi mu bilo mogoče Miramar si tako ogledati, kakor si ga je videti želel, in kakor nam je bilo po programu naznanjeno. Sicer je pa mnogokrat dober izgovor tudi nekaj vredn.

Gre pa nam pred vsem drugim le za vprašanje: Kako ste se vedli Slovenci v Trstu pri tej priliki nasproti našim nasprotnikom? Na to naš odgovor: da ste jim skušali pri vsaki priliki kaditi z veliko kadivnico, česar ne morete zanikati. — Je li to možato bilo?

Na drugo ne odgovarjamo ničesar ter sklepamo s temi vsticami, mameč s pregovorom „Aurum non sunt omnia, quae splendent“, našo razpravo.

Ostanite nam potolaženi!

Vestri amici!

Ljubljanci.

M. BRAIDA,

prodajalec najnovejših rob. v Gorici, v Raštelu h. št. 23.

Velika zaloga klobukov za gospe z olepsavo in brez olepsave, cvetlic, peres, trakov, žametov, kozuhovine, moških srajc, perila za gospe, kril iz feltra, modercev, rogovic, jop, različnih volnenih rut, krojaške in šiviljske robe, itd. Po najnižji ceni.

Oznanilo.

Dne 21. t. m., ol 9, uri zajutra, se bo po javni dražbi oddajalo 8 od 100 do 135 centimetrov debelih in od 3 do 5 metrov dolgih hrastov, ki še rastejo na pašniku katastralne občine Selo pod županijo Črniče, ki dajo primernega lesa za različno izdelavo, pa tudi obilno drv za kurjavo. Dražba bo na licu mesta, kjer hrasti rastejo.

Županija Črniče, dne 1. novembra 1882.

F. Leban, župan.

PRODAJA

OGLJA IN PREMOGA

po znižanih cenah.

Ulica Usina št. 1.

Božjast.

Oni, ki bolehalo zaradi krča ali živcev, in vsi ki se zanimajo za take bolezni in iščejo gotovega zdravlila, naj si zaupno priskrbe brošuro dr. Boas-a. Brezplačno in franco jo razpošilja DR. BOAS Paris, Avenue Kléber, 10 Champs-Élysées. Bela Parlagi, prej firma Brachfeld et Wellisch München, zdá Paris Avenue Wagram, 29 ne razpošilja več moje brošure ker sem jim jo odtgnil.

V sladčičarni

Anton-a Baumann-a & Co.

v Gorici. Via Seminario št. 8

izključna zaloga

vin pridelka pl. FABRIS-A iz Sv. Florijana v Brdih. Vino burgundsko staro steklo po 70 kr. Píkolit prav star po 60 kr. Kdor vzame več, se mu cena zniža.

Glavni mogoči dobiček	Naznanilo sreče.	Za dobitke stoji dobra država.
400,000 mark		

Vabilo, da vsakdo skuša srečo

priveliki, od hamburške države zagotovljeni, denarni loteriji, na kateri se mora gotovo dobiti

8 milijonov, 940,275 mark.

Dobitki te ugodne denarne loterije, ki obsega po narčtu le 93,500 srečk, so sledeči:

Največi dobiček more znašati 400,000 mark.

1 premij (darilo) 250,000 mark.	54 dobitkov po 5000 mark.
1 dobiček po 150,000 mark.	5 dobitkov po 4000 mark.
1 dobiček po 100,000 mark.	108 dobitkov po 3000 mark.
1 dobiček po 60,000 mark.	264 dobitkov po 2000 mark.
1 dobiček po 50,000 mark.	10 dobitkov po 1500 mark.
2 dobitka po 40,000 mark.	3 dobitkov po 1200 mark.
3 dobitki po 30,000 mark.	530 dobitkov po 1000 mark.
4 dobitka po 25,000 mark.	1073 dobitkov po 500 mark.
2 dobitka po 20,000 mark.	101 dobitkov po 300 mark.
2 dobitka po 15,000 mark.	25 dobitkov po 250 mark.
1 dobiček po 12,000 mark.	85 dobitkov po 200 mark.
24 dobitki po 10,000 mark.	100 dobitkov po 150 mark.
3 dobitki po 8,000 mark.	27069 dobitkov po 145 mark.
3 dobitki po 6,000 mark.	10 dobitkov po 100 mark.

ki se v nekoliko mesecih v sedmih oddelkih gotovo izsrečkajo.

Prvo srečkanje je uradno določeno in stane

cela izvirna srečka le 3 gold. 50 kr. a. v. pul izvirne srečke le 1 gold. 79 kr. a. v. cetrt izvirne srečke le 88 kr. a. v.

Te od države zagotavlja izvirne srečke (in ne prepovedanih promes razposiljam, ako se znesek naprej plača tudi v najdaljše kraje).

Vsak udeleženez dobi od mene zastoj z izvirnim lozom tudi izvirni pregled, preskrbljen s pečatom državnim in neposredne po izsrečkanji uradno razkazalo, in ni treba za to prasiat.

Izplačba in pošiljatev dobljenih zneskov

izvršuje naravnost in naglo udeležencem in v največji tajnosti.

Vsakotero naročilo se lahko izvrš po poštni nakazniciali z rekomandiranim pismom. Naročila naj se torej pošiljajo, ker je srečkanje blizu, do

21 novembra t. l.

Samuel Heckscher senr. Banquier und Wechsel-Comptoir in Hamburg.

Obleka za gospe, dečke in otroke.

Vedno gotova obleka na izbiro.

Za

JESENSKI IN ZIMSKI ČAS.

Za gospe, dečke in otroke

zgornja suknja od 9—25 gold., cela zimska obleka od 12—35 gold., zimska suknja od 12—40 gold., zimske hlače od 3.25—14 gold., cela obleka za dečke od 6—14 gold., cela obleka za otroke od 2—10 gold., zaprti plašč Sacco od 5.50—16 gold., ogrinjalo za v hsi od 8.50—16 gold., suknja za stacuno od 5.50—14 gold., plašč za stacuno od 10.50—20 gold., ne-re-močljiv deževni plašč od 12—17 gold., za dečke od 2—3 gold., gomase od 1.20—3 gold.

Za gospe.

plašč za dež od 6—12 gold., zaprti plašč Sacco od 5—12 gold., zimska ogrinjalka od 8—30 gold., zimska jopa dolnan od 13—40 gold., nepremočljiv plašč za dečke od 3—10 gold.

Ignacij Steiner v Gorici

nasproti nauškotjski palači

Pri njem je tudi velika zaloga v sakovrstne domače in tuje robe. Za lepo in trdno izvršitev naročil daje poročilo.

Oprava za gospe

Dr. Pattisonava vata za protin

naiboljše zdravilo zoper

protin in revmatizme

vsake vrste, kakor: bolečine v obrazu, prsih, vratu in zobeh, protin v glavi, vokal in nogah, trganje po udih, bolest v hrbtu in ledjah.

Zavitke po 70 kr., polovca 40 kr., ima J. Cristofolotti lekar pri čnem medvedu v Gorici na Travniku.